

Silo, 19 mei 2019 5^e zondag van Pasen Een nieuw gebod

Overdenking door dhr. Hans Baas

Deuteronomium 6, 1-9

Johannes 13, 31-35

Vandaag lezen we, op een wat vreemd moment in de tijd, zo vlak na Pasen, woorden uit de afscheidsrede van Jezus. Hij uit een laatste wens, wanneer hij met zijn leerlingen aan tafel zit: Jullie moeten elkaar liefhebben zoals ik jullie heb liefgehad. Woorden waarmee Jezus zijn testament opmaakt, en die ons kunnen vergezellen naar Hemelvaart en Pinksteren. Laatste wensen zijn belangrijk.

Liefde, van elkaar houden. Jezus haakt in op een diep verlangen in een mens. Verlangen om te beminnen én bemind te worden. Het zit ons ingebakken. En tegelijk ervaren we hoe broos dit is, hoe we keer op keer teleurgesteld zijn, gekwetst, door anderen en ook door wie je het meest nabij zijn. En als je eerlijk zelfanalyse toelaat merk je hoe je zelf soms zo onverschillig, egoïstisch, enz. reageert.

In dit korte gedeelte wat we gelezen hebben, gaat het over de liefde. Jezus zegt tegen zijn leerlingen: *“Heb elkaar lief”*. Hij noemt het zelfs een *nieuw* gebod. *“Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn”* (vers 35). Het gaat dus over de liefde. Je zou zeggen: we zitten meteen in het hart van het christelijk geloof. Want is er een woord dat meer centraal staat dan dat woord ‘liefde’? Geloof, hoop en liefde, maar de grootste van deze is toch de liefde?

Kent u het verhaal van de apostel Johannes. Volgens de overlevering preekte hij elke zondag het evangelie, tot op hoge leeftijd. Maar met dat hij ouder werd ging het moeizamer. Het kostte hem steeds meer moeite om de kansel te bestijgen. Zijn toespraken werden steeds korter. Tot op een gegeven moment hij met veel inspanning nog eenmaal de preekstoel op klom en tot de gemeente zei: ‘Broeders en zusters. God is liefde. De rest is een verhaal eromheen’.

God is liefde. De rest een verhaal eromheen. Is dat zo?... Ik denk toch dat er wel wat meer te zeggen is. Al moeten we het natuurlijk niet onnodig ingewikkelder maken dan het is, toch is het niet verkeerd om nog wat dieper na te denken over dat alledaagse woord, dat we zo gemakkelijk gebruiken, en waarvan we al denken te weten wat het betekent – God is immers liefde – juist bij zo’n al te bekend woord, liggen misvattingen op de loer.

Ik merkte al op dat Jezus spreekt van een ‘nieuw’ gebod: heb elkaar lief. Je kunt je afvragen wat daar zo nieuw aan is. Dat is toch helemaal in de lijn van de traditie, van het oude testament, waarin ook al staat: heb je naaste lief als jezelf (Lev. 19: 18), waarin het volk wordt opgeroepen om oog en oor, een open hart te hebben voor de vreemdeling, de wees en de weduwe. Wat is er ‘nieuw’ aan het gebod van Jezus?

Is het ook niet een woord dat in andere religies belangrijk is? Elke Soera, elk koranhoofdstuk, begint met de belijdenis dat God een God is van genade en van barmhartigheid. Is de liefde, waar we in de kerk over spreken, waar de bijbel over spreekt, de liefde van Jezus, is die liefde echt zo anders? Liefde is een veel gebruikt woord en zoals dat gaat met woorden die we veel en gemakkelijk in de mond nemen, ze raken snel beduimd.

Er is een soort oppervlakkige manier om over de liefde te spreken en niet zelden te zingen. *Liefdesliedjes*. Daar is niks mis mee, maar het oppervlakkige zit er in dat we daardoor vaak denken dat liefde te maken heeft met een bepaald **gevoel**, *vlinders in je buik*. Een soort weeë sentimentaliteit. Liefde is smeltende ogen, tranen over je wangen, een film om bij te snotteren. Nogmaals, niks mis mee op zijn tijd. Maar de liefde die in het geloof centraal staat, is nog wat anders dan dat. Liefde is meer dan een gevoel. *Liefde is een vorm van **betrokkenheid***.

In een huwelijk of in een vriendschapsrelatie is het heus niet zo dat je elkaar altijd voortdurend aardig vindt – het kan soms flink knallen. Je kunt elkaar soms zelfs lelijk in de weg zitten, maar liefde is: je laat elkaar niet zomaar vallen. Je blijft op elkaar betrokken. Je houdt aan elkaar vast. Je komt weer bij elkaar uit en zo kom je er ook uit... hopelijk.

Van Jezus is de uitspraak: heb je vijanden lief. Kijk, dat gaat nog wat verder. Dat kun je haast niet begrijpen. Wie kan dat?... In dat verband moest ik denken aan een uitspraak van bisschop Tutu, uit Zuid-Afrika. Die zegt: 'Jezus leert ons onze vijanden lief te hebben. Hij zegt niet dat we ze aardig moeten vinden.' Dat is precies het verschil.

Liefde, de sentimentele, gevoelsliefde, die hebben we voor wie we aardig vinden. En als we de ander niet meer aardig vinden, dan is de aardigheid eraf. Maar liefde in christelijke zin, dat is een kwestie van betrokkenheid, van verantwoordelijkheid, van een haast nuchtere relatie met anderen waarin je het goede voor die ander op het oog hebt, wie het ook is. Wat dat is, kunnen we verhelderen, juist aan het gedeelte dat we vandaag hebben gelezen.

Meteen al bij het begin staat er: **Toen hij weg was zei Jezus...** Je leest er makkelijk overheen, maar wie is die hij? Dat is Judas. Die is van tafel opgestaan om Jezus te gaan verraden. Toen hij weg was zei Jezus: Nu is de grootheid van de Mensenzoon zichtbaar geworden en door hem de grootheid van God. Wat betekent dat? Het klinkt geheimzinnig. Wat is het verband tussen het weggaan van de verrader en de grootheid van God?

Zou je het zo kunnen zien: de grootheid die hier zichtbaar wordt, is dat verraad zijn gang mag gaan; dat de tegenstand als het ware opgenomen wordt in Gods liefde, die alles omvat. Dat Judas, die hiervoor net nog aan de tafel zat, van wie kort daarvoor nog de voeten zijn gewassen, in een laatste daad van dienstbaarheid, dat de tegenstand en de haat als het ware wordt geabsorbeerd door de liefde die alles overwint.

Dat betekent dat dit overbekende: "*heb elkaar lief*", door dit verband een nadere/andere kwalificatie krijgt. Het krijgt diepgang, omdat het staat in het verband van Jezus' weg. Het krijgt diepgang als Jezus spreekt over de liefde, als Hij zelf op het punt staat de ultieme daad van onvoorwaardelijke liefde te voltrekken – zijn weg naar het kruis; zijn bereidheid om zijn leven te geven. Er is immers geen grotere liefde, dan zijn leven te geven voor zijn vrienden (Joh. 15: 13). En Judas hoort daarbij, bij die vrienden..., tenzij hij zelf anders verkiest, maar dat is dan zijn verantwoordelijkheid. Dat is Gods grootheid, die het kwade daardoor overwint.

Want... de liefde "*rekenet het kwaad niet aan, ze verheugt zich niet over het onrecht maar vindt vreugde in de waarheid. Alles verdraagt ze, alles gelooft ze, alles hoopt ze, in alles volhardt ze*", schrijft Paulus, en hij zegt dan: "*De liefde zal nooit vergaan.*" (I Kor. 13: 5 – 8)

Als het dus over de liefde gaat vandaag, dan over de liefde die de prijs kent van het offer. Als het over het gebod van de liefde gaat, dan dus over wat meer dan dat we wat aardig met elkaar omgaan, dat we elkaar niet teveel in de weg zitten, dat we naar elkaar omkijken en weet ik niet wat. Ja, ook dat is belangrijk en dat is al heel wat. Maar de liefde waar we het hier over hebben gaat verder en gaat dieper. Het is een liefde die ook de prijs kent van het offer.

Heel veel menselijke liefde is gelijk oversteken. Ik ben aardig voor jou zodat jij aardig bent voor mij. Hoeveel huishoudens en relaties zijn niet stiekem op dat principe gebaseerd. Onderhandelingsgezinnen. Ik doe wat voor jou en dan moet jij wat voor mij doen. Daar houden we elkaar aan. Als bij contract. Maar de liefde die Jezus ons voorleeft, is een liefde die afziet van zichzelf, die denkt aan de ander en vanuit de ander en met het oog op de ander. Dat is de liefde die zich dienstbaar maakt, geheel en al, zonder enige voorwaarde en zonder enig voorbehoud. Liefde als uitgestrektheid naar de ander toe.

Als wij in de kerk en het geloof over liefde praten, dan kunnen we niet anders dan dat woord, vullen vanuit de liefde zoals we die hebben leren kennen in Jezus. *Zoals ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben* (vers 34). Zijn liefde kwalificeert alles wat onder ons liefde mag heten. Dat is een liefde die zich heeft geopenbaard aan het kruis.

Daarom kan Jezus ook spreken van een *nieuwe* liefde, een *nieuw* gebod. Niet omdat de mensen hiervoor niet hebben geweten van de liefde en de opdracht om de naaste en God lief te hebben. Maar omdat nu de liefde als het ware een nieuwe kwalificatie, een ongekende diepgang krijgt, in het licht van het verhaal van kruis en opstanding. Deze liefde is het voorbeeld, de maatstaf, voor de liefde die wij aan elkaar besteden. Daaraan zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn.

Volgens oude bronnen een kenmerk van de vroege christenen dat zij opvielen te midden van de toenmalige maatschappij. 'Ziet toch hoe lief zij elkaar hebben'. Het was nieuw, anders, een andere manier van gemeenschap, van inzet voor elkaar en voor degene die tekort kwam. In een harde competitieve samenleving was dat een verademing. De gemeente die zelf de liefde van Christus verbeeldde. Een plaats waar het er anders aan toegaat dan in de maatschappij, omdat mensen er anders met elkaar omgaan.

We moeten erkennen dat het dikwijls zo niet is. Dat kerkmensen niet veel anders, laat staan beter zijn. De kerk valt vaak tegen en de wereld valt vaak mee. En de kerk is mensenwerk – dat erken ik graag – en dan weet je het wel. De kerk is mensenwerk, ja, maar ze is ook door Christus zelf gewild. Heb elkaar lief en toon zo aan iedereen dat jullie mijn leerlingen zijn. Daarmee wordt de Mensenzoon, ja wordt God zelf verheerlijkt, groot gemaakt. Het zijn woorden die vooral bedoeld zijn voor de leerlingen die na zijn dood achterbleven, voor de kerk die sindsdien in de wereld leeft, als het lichaam van Christus. Leef de liefde uit, deel haar uit in deze liefdeloze wereld, en zo ben je mijn leerling, mijn volgeling. Door de liefde te doen..

Liefde die niet opsluit en niet uitsluit, maar grenzen overschrijdt.

Liefde die van de kerk een open kring maakt, geen gesloten circuit.

Liefde die op de ander is gericht. Die niet bij zichzelf begint – een kerk die in de eerste plaats benauwd is over het eigen overleven – maar die vanuit de ander denkt en leeft en voelt.

Dat is niet zomaar wat. Dat is iets waar je als het ware steeds weer opnieuw toe bekeerd moet worden. Je moet het telkens weer opnieuw veroveren op je neiging om bij de liefde bij jezelf te beginnen.

Het is een liefde die de ander groot maakt (*verheerlijkt*, in bijbeltaal). De ander wordt niet naar beneden gehaald, maar groot gemaakt. Dat is geen slijmerigheid, maar dat is dat je naar de ander kijkt met ogen vol goddelijke welwillendheid. *Je ziet in de ander altijd meer dan wat hij of zij is of doet*. Zo wil je zelf immers ook gezien worden?

Ik wil eindigen met een gedachte van Augustinus, de kerkvader uit de 4^e eeuw, die veel over de liefde heeft nagedacht en geschreven:

'Liefde is niet zoals geld dat men weggeeft; men geeft het en men heeft er zelf minder van.

Nee, liefde leeft, liefde groeit.

Zij is het enige dat niet vermindert door te geven, maar vermeerdert.

Liefde betekent dus, vermeerdering van het leven; de liefde kan mij uitheffen boven mij zelf; de liefde maakt mij meer mens'.

En de rest, is een verhaal erom heen. AMEN